

Рарок Л. А. Розвиток галузей соціального обслуговування на селі // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів: вип. 14. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, – 2015. – Т. 1. – С. 88 – 90

© Рарок Л.А., 2015

УДК 364.48:316.344.25

Л.А. Рарок, кандидат економічних наук, асистент

Розвиток галузей соціального обслуговування на селі

Проаналізовано тенденції розвитку об'єктів соціальної інфраструктури сільської місцевості Хмельницької області, досліджено вплив соціальної інфраструктури на сталість розвитку сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: інфраструктура, соціальна інфраструктура, село сільські території.

Progress of objects of social infrastructure of rural locality of the Khmelnytsk area trends are analysed in the article, investigational influence of social infrastructure on constancy of development of agricultural enterprises.

Keywords: infrastructure, social infrastructure, rural village area.

Постановка проблеми у загальному. Однією з найважливіших передумов сталого розвитку сільськогосподарських підприємств є функціонування та розвиток об'єктів соціальної інфраструктури села. Вона не тільки дозволяє безпосередньо поліпшити якість життя селян, а й допоможе досягти іншої мети, яка поставлена перед сільським господарством. Соціальній інфраструктурі відведена роль задоволення загальнолюдських запитів, пов'язаних з життєдіяльністю, проживанням у сільській місцевості, забезпеченням належних умов праці, відпочинку, культурно-освітнього рівня, споживання матеріальних благ, що в цілому є запорукою добробуту, благополуччя, розвитку головної продуктивної сили суспільства – людини.

Проблема занепаду соціальної інфраструктури села дуже актуальна на сьогоднішній день, а тому в умовах кризи виникає потреба детального дослідження та визначення всіх економічних і соціальних чинників, які так чи інакше впливають на розвиток сільськогосподарських підприємств і сільського господарства країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Складність і множинність вищенаведеної проблеми, що нагромадилася в соціальній сфері і не знайшла ефективного вирішення за роки реформ, викликала значний інтерес вчених і практиків до глибокого наукового аналізу галузей, що забезпечують життєдіяльність населення. У працях О.Г. Булавки, З.В. Герасимчука, І.Ф. Гнибіденка, В.С. Дієсперова, Д.П. Доманчука, В.І. Куценко, М.Ф. Кропивка, Е.І. Лібанової, В.Я. Месель-Веселяка, М.Й. Маліка, М.К. Орлатого, О.І. Павлова, І.В. Прокопи, К.В. Прокопишак, В.П. Рябоконея, П.Т. Саблука, В.К. Терещенка, В.В. Третяк, С.В. Фімяр, Є.І. Чернявської, В.В. Юрчишина, К.І. Якуби та багатьох інших вчених розкриваються різні аспекти територіального регулювання розвитку соціальної інфраструктури на селі.

Постановка завдання. Статистичне дослідження тенденцій розвитку об'єктів соціальної інфраструктури сільської місцевості Хмельницької області та їх вплив на сталість розвитку сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найвагоміша складова соціальної інфраструктури – житловий фонд. Аналіз сучасної ситуації свідчить, що в селах Хмельниччини відбувається чітка тенденція зростання як всього житлового фонду, і в тому числі міського та сільського. Так, весь житловий фонд області на початок 2013 р. становив 33729,7 тис. м² загальної площі, що на 1495,3 тис. м² більше від рівня 2005 р. Житловий фонд міських поселень у 2013 р. становив 15497,1 тис. м², сільської місцевості – 18232,6 тис. м².

Приватизація майна охопила як міський, так і сільський житловий фонди, в результаті якої значно збільшилися площі житлового фонду приватної форми власності та швидко скоротився житловий фонд державної і

комунальної форм власності. Якщо дослідити питому вагу приватного житлового фонду сільської місцевості в загальній його структурі, то у 2013 р. вона дорівнювала 96,8%. Це пов'язано з тим, що в більшості випадків селянське житло будувалося за рахунок громадян.

Щодо проблеми благоустрою сільських населених пунктів відмітимо, що благоустроєними населеними пунктами вважаються такі, які мають централізоване водопостачання та каналізацію, а саме міста, селища міського типу та сільські населені пункти, в яких водопроводи й окремі водопровідні мережі відпускають воду населенню та на комунально-побутові потреби централізовано, а каналізації здійснюють централізоване відведення стічних вод з житлових будинків та комунально-побутових підприємств.

За рівнем благоустрою жилі приміщення в міських поселеннях та сільській місцевості істотно відрізняються. Найкращий рівень благоустрою житлового фонду мають нові міста і санаторно-курортні центри. За рівнем благоустрою житлові приміщення в міській та сільській місцевостях природньо різняться. Сільські житла гірше забезпечені газом, центральним опаленням, водопроводом, каналізацією, гарячою водою. В містах України рівень благоустрою коливається від 79 до 94%.

Отже, розглядаючи житловий фонд як складову соціальної інфраструктури села, через призму забезпечення сталості розвитку сільськогосподарських підприємств, слід зазначити, що важливу роль у стимулюванні працівників відіграє забезпечення власним житлом. Особливо це питання актуальне для молодих спеціалістів – випускників ВНЗ, які тільки-но починають трудову діяльність і не мають у розпорядженні достатньо коштів, які дозволили б задовольнити цю потребу.

Система народної освіти в Україні є єдиним комплексом послідовно пов'язаних між собою ланок виховання і навчання. Пріоритетними напрямками діяльності у сфері освіти є забезпечення модернізації системи освіти, приведення змісту та структури професійної підготовки кадрів у відповідність із сучасними потребами регіонального ринку праці,

підвищення доступності якісних освітніх послуг. Здійснення реформування всієї системи освіти, починається з дошкільної.

На початок 2013 р. на території досліджуваного регіону функціонують 812 шкіл, у тому числі 1 ступеня – 50 одиниць, 1-2 ступеня – 290 одиниць, 1-3 ступеня – 452 одиниць. Поширеною в області є початкова малокомплектна школа з кількістю учнів від 14 до 40. Скорочення кількості учнів зумовлює проблему забезпечення дітей сільської місцевості якісною початковою освітою за місцем проживання, що вимагає концентрації фінансових та організаційних ресурсів.

Структура наявної мережі загальноосвітніх навчальних закладів не повною мірою відповідає освітнім потребам сільського населення, що ставить у нерівні умови сільських і міських дітей. Нагальною потребою є створення у сільській місцевості ліцеїв, гімназій, коледжів та навчальних закладів із поглибленим вивченням окремих предметів, розробка та впровадження нових методик навчання, впровадження інформаційних технологій тощо.

У структурі соціальних галузей домінуюче місце в забезпеченні відтворення сільського населення належить охороні здоров'я, фізичному розвитку і спорту. Саме ці сфери здійснюють найважливіший вплив на стан здоров'я сільських жителів. Злободенною проблемою сьогодні є смертність населення у працездатному віці, яка негативно впливає на процес відтворення і формування людського капіталу на селі.

Протягом останніх років проводиться робота щодо оптимізації та реформування галузі охорони здоров'я. Економія коштів у результаті оптимізації мережі та штатних розписів в бюджеті 2013 року склала близько 10 млн. гривень. Зазначені заходи суттєво покращать якість, доступність медичної допомоги населенню завдяки концентрації коштів для впровадження сучасних медичних технологій, також ефективного використання кадрового потенціалу. Для удосконалення форм та збільшення обсягів надання медичної допомоги населенню, поліпшення умов

функціонування закладів охорони здоров'я функціонують 8 основних програм, виконання яких передбачає забезпечення пільгових категорій населення медикаментами та виробами медичного призначення.

Станом на 31.12.2013 року в області функціонувало в сільській місцевості 136 амбулаторій – відокремлених структурних підрозділів центрів первинної медичної (медико-санітарної) допомоги. Крім того, 15 відокремлених амбулаторій функціонує в селах міського типу, які обслуговують і сільське і міське населення. В цілому сільське населення сьогодні обслуговують 151 відокремлена лікарська амбулаторія. Забезпеченість сільського населення відокремленими амбулаторіями складає 2,6 на 10 тисяч. Мала кількість лікарень свідчить про те, що сільські жителі в основному користуються послугами лікарняних установ, розміщених в містах і призначених одночасно для міського і сільського населення.

Трудові ресурси залишаються головною, найбільш ваговою частиною ресурсів, які забезпечують результативність та ефективність діяльності всієї системи охорони здоров'я, її окремих структур та об'єктів.

Житлова проблема на селі та відсутність умов для підвищення рівня продуктивної зайнятості сільського населення залишаються одними з найгостріших соціально-економічних питань області. На даний час спостерігається відтік молоді з сільської місцевості, головною причиною чого є відсутність належних житлових умов та робочих місць. Рівень інженерного забезпечення існуючого житлового фонду у сільській місцевості залишається вкрай низьким.

Висновки. Розвиток соціальної інфраструктури передбачає створення й фінансову підтримку закладів культури, освіти, охорони здоров'я, розбудову житлово-комунального комплексу тощо. Завдяки соціальній діяльності підприємства, спрямовані й на поліпшення умов праці й відпочинку, забезпечення своїх працівників житлом, організацією освітнього та виховного процесу їхніх дітей тощо відбуватиметься зацікавлення працівників у результатах власної діяльності. Тому в умовах

трансформаційних змін, які відбуваються на селі, пріоритетного значення набувають проблеми розробки механізму ефективного фінансування діяльності об'єктів соціальної інфраструктури.

Література:

1. Корецький М.Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці: [монографія]. – К.: Видавництво УАДУ, 2002. – 260 с.
2. Мостовий Г.І. Агробізнес: державне регулювання: [монографія]. – Х.: Основа, 2002. – 300 с.
3. Хорунжий М.Й. Аграрна політика: [навч. посіб.] / М.Й. Хорунжий. – К.: КНЕУ, 1998. – 240 с.
4. Стратегічні напрями розвитку агропромислового комплексу України / [за ред. П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселка]. – К.: ІАЕ, 2002. – 60 с.
5. Олійник О.В. Економічний механізм сталого розвитку сільськогосподарських підприємств: [монографія]. / О.В. Олійник, Г.С. Морозова. – Х.: «Місьдрук», 2012. – 272 с.
6. Закон України "Про питну воду та питне водопостачання"//Офіційний вісник України, 2002. – № 6. – С. 1.
7. Програма соціально-економічного розвитку Хмельницької області на 2012 р. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.adm.hm.ua/>.
8. Департамент охорони здоров'я Хмельницької області. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.kmuoz.net/index.php?m=4&sm=1&s2m=2>.

Рарок Л. А. Джерела фінансування соціальної сфери сільських територій / Л. А. Рарок // Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного та облікового забезпечення розвитку економіки» Кам'янець-Подільський: ПДАТУ 15-16 листопада 2011. - С. 339-342.

© Рарок Л. А., 2011

Рарок Лілія

аспірант,

Подільський державний

аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець -Подільський

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Важливим напрямом аграрної політики є подальший розвиток місцевого самоврядування на сільських територіях. Досвід регіонів, де стабільно розвивається агропромисловий комплекс, свідчить, що багато в чому зростання виробництва зумовлено реальним реформуванням місцевого самоврядування, виконавчі органи якого мають власний бюджет, податкову базу й самостійно управляють місцевим господарством. Розвиток такого самоврядування важливий і з точки зору дотримання місцевими органами влади економічних інтересів сільського населення.

Бюджетна політика щодо розвитку сільських територій не постійна й майже щороку зазнає змін. Головні недоліки політики розвитку сільських територій зводяться до того, що в державному бюджеті невиправдано знижені соціальні витрати на сільський сектор. Спостерігається відомча роз'єднаність управління сільськими територіями. Сільську місцевість як окремих, єдиний об'єкт управління не виділено. Не розроблено державних стандартів забезпечення населення соціальними послугами та ін.[2].

Розширення різноманітних форм власності на засоби виробництва і їхня рівноправність у соціальній інфраструктурі ставить ряд складних проблем, від вирішення яких залежить розвиток соціальної інфраструктури села в умовах переходу до ринкових відносин. У зв'язку з цим проблеми регулювання ринкових відносин у сфері соціальної інфраструктури в сучасних умовах включають: часткове збереження системи безкоштовних послуг, пільгові та платні послуги у соціальній сфері, що склалися історично в нашій країні. Платні послуги повинні доповнювати, а не замінити безкоштовні.

Головним джерелом надходження готівки в сільські бюджети на даний час є збори за право торгівлі та орендна плата за землю, що належить сільським радам. Відрахування з податків на прибуток підприємств, на додану вартість, з фізичних осіб, що складають основну частку дохідної частини бюджету, до сільських рад не повертаються, а це має негативні наслідки, тому що сільські ради не зацікавлені пошуком додаткових джерел наповнення бюджету і до збільшення збирання податків. Фінансування будівництва та ремонту шляхів у сільській місцевості здійснюється як за рахунок централізованих капіталовкладень та місцевого бюджету, так і з інших джерел, відрахувань підприємств усіх форм власності [4].

Важливим важелем економічного впливу суб'єктів господарювання і держави на розвиток соціально-економічних процесів в аграрному секторі є інвестиційна діяльність.

Функції розпорядника цільових державних централізованих капіталовкладень у соціальну сферу села покладаються на органи місцевого самоуправління і місцеву державну адміністрацію, які несуть однакову відповідальність з іншими учасниками інвестиційного процесу за цільове і ефективне їх використання.

Із бюджету фінансуються також витрати на утримання установ соціально-культурного і спортивного призначення в сільській місцевості, в тому числі будинків для інвалідів і ветеранів праці, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, а також на проведення фізкультурно-спортивних заходів.

Надання різноманітних побутових послуг та послуг соціально-культурних фінансується з місцевого бюджету і за рахунок сільськогосподарських підприємств. Важливою умовою ефективного вирішення економічного і соціального розвитку села і, передусім, поліпшення демографічної ситуації на селі є належне здійснення житлового будівництва. Житлово-будівельні правовідносини складаються на основі Закону України "Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу" [1], Указу Президента України "Про Основні засади розвитку соціальної сфери села" [3], а також норм житлового та іншого чинного законодавства.

Значні пільги передбачені молодим і багатодітним сім'ям, а також індивідуальним забудовникам, які працюють у сільському господарстві, переробній і обслуговуючій галузях агропромислового комплексу, що функціонують у сільській місцевості. Ці пільги зберігаються також за зазначеними особами у випадках будівництва житла на кооперативних засадах.

Фінансування будівництва та ремонту шляхів у сільській місцевості

здійснюється як за рахунок централізованих капіталовкладень та місцевого бюджету, так і з інших джерел, відрахувань підприємств усіх форм власності.

Задоволення життєвих потреб сільських жителів в значній мірі залежить від збільшення обсягу інвестицій в основний капітал у галузі соціальної інфраструктури. Ринкове середовище ставить жорсткі вимоги до підвищення ефективності використання ресурсів, зниження витрат на виробництво, освоєння нової техніки та технологій, а також підвищення якості вироблених товарів (послуг) підприємствами, організаціями, установами соціальної сфери.

Інвестування розвитку соціальної інфраструктури села в Україні здійснюється з різних джерел фінансування, зокрема за рахунок коштів місцевих і державного бюджетів, сільського населення, товаровиробників різних форм господарювання. Особливості сучасного етапу розвитку соціальної сфери села визначали переважно чинники скорочення інвестицій на дані цілі внаслідок економічної кризи, а також зміни пріоритетів інвесторів і структури джерел фінансування будівництва об'єктів невиробничого призначення у сільській місцевості в процесі ринкової трансформації економіки.

Основним джерелом формування бюджетів різних рівнів є розподіл податків і зборів та закріплення їх конкретних видів за державним та місцевим бюджетами. Фінансування соціальної сфери доцільно посилити шляхом більш активної участі приватного капіталу, коштів благодійних суспільних фондів і організацій. Цілеспрямованої роботи з більш активного залучення приватних і корпоративних коштів на проведення соціальних програм у Хмельницькій області та Україні не проводиться. Основний обсяг недержавних інвестицій надзвичайно нерівномірно розподіляється в часі та за об'єктами інвестування. Таким чином, суспільство втрачає великі ресурси, що могли б забезпечити здійснення цілеспрямованої фінансової підтримки вітчизняних соціальних програм.

Розв'язання проблеми забезпечення комплексного розвитку сільських територій потребує трансформації сучасної бюджетної політики в аграрній сфері.

Для створення передумов ефективного функціонування соціальної інфраструктури села слід надати повноваження сільським, селищним та районним територіальним громадам самостійно визначати пріоритети щодо облаштування відповідних сільських територій із урахуванням місцевої специфіки. Також необхідним елементом державної політики комплексного розвитку сільських територій має стати створення ефективного механізму координаційної роботи щодо забезпечення соціальних стандартів життя на

селі та системи моніторингу сільського розвитку на основі набору попередньо визначених індикаторів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

2. Куценко В.І. Соціально-економічний розвиток України: європейський вибір // Вісник академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2004. - №2. – С.67–71.

3. Указ Президента України «Про Основні засади розвитку соціальної сфери села» // www.ligazakon.ua

4. Ягодка А.Г. Соціальна інфраструктура і політика: Навч. посібник. – К.:КНЕУ, 2007. – 212с.